

סין - מתחת לרדאר: דיאלוג אסטרטגי ישראל-ארה"ב בנושא טכנולוגיה

אסף אוריון ושירה עפרון | 25 ביולי, 2022 | גיליון 1624

על פניו, התחרות האסטרטגית עם סין כמעט לא עלתה לדין בעת ביקור הנשיא ביידן בישראל ובערב הסעודית, למעט בשוליים. אולם, למעשה קידם הנשיא בביקורו צעדים מעשיים לרתימת השותפות האזוריות למהלכיה של ארצות הברית, בעיקר בתחום הטכנולוגיה. הצהרה משותפת אודות כינון דיאלוג בין ירושלים לוושינגטון בנושא טכנולוגיות מתקדמות משקפת הבנות משותפות לגבי אתגרי התחרות הטכנולוגית, ומבטאת שלב חדש בשותפות האסטרטגית בין ישראל וארצות הברית.

ביקור הנשיא ג'ו ביידן במזרח התיכון התמקד בנושאים החשובים ביותר למרחיו בישראל ובמפרץ: ערבויות ביטחון מפני איומי איראן, ושיקום מעמדו של יורש העצר הסעודי מוחמד בן-סלמאן. הנשיא עסק גם בנושאים הדחופים מבחינתו, ובראשם הגברתה של זרימת נפט ממדינות המפרץ לשוק העולמי, לצד מחוות סמליות בנושא הפלסטיני. אולם נראה כי הנושא החשוב ביותר במדיניות החוץ של ארצות הברית, התחרות האסטרטגית עם סין, כמעט לא הוזכר בביקור. האמנם?

במסיבת עיתונאים משותפת עם ראש הממשלה יאיר לפיד, שנערכה ב-14 ביולי, [הבהיר](#) הנשיא ביידן כי ביקורו נועד להמחיש את כוונתה של אמריקה להמשיך ולהנהיג במזרח התיכון, ולא להותיר ואקום שיתמלא על ידי סין ורוסיה, ו[חזר](#) על כך בפסגת מנהיגי המפרץ ומדינות ערב ב-16 ביולי. דובר משרד החוץ הסיני [דחה](#) את דברי ביידן והדגיש את מאמצי סין לתרום לפיתוח ולשלום באזור. דובר שגרירות סין בישראל [חזר](#) על הדברים. לכאורה, בכך התמצה העיסוק בסין בביקור, אולם הפרטים מראים אחרת.

ב-15 ביולי [פרסם](#) הבית הלבן את תוצאות פגישותיו עם מלך סעודיה ובנו, שכללו הסכמים בתחומים רבים, ביניהם הסרת המשקיפים מהאי טיראן (בהסכמת ישראל), פתיחת שמי ערב הסעודית לטיסות (גם ישראליות), והפסקת אש בתימן. בהמשך בירך הנשיא על תמיכת ערב הסעודית ביוזמת ארצות הברית לשותפות גלובלית לתשתיות והשקעות (PGII), ועל חתימת מזכר שיתוף פעולה בין הממשלות בתחומי פריסת מערכות תקשורת מדור חמישי וששי. יוזמה זו היא מענה אמריקאי מאוחר ליוזמת התשתיות האסטרטגית של סין – "יוזמת חגורה ודרך" (BRI), שהושקה ב-2013, ואילו תקשורת 5G ו-6G הינה זירת התגוששות עזה בין ארצות הברית לענקיות התקשורת מסין, ובראשן חואה-ווי. כלומר, בלי הצהרות נגד סין, שיביכו את

מארחיו הסעודיים, קידם ממשל ביידן מהלכים מעשיים לרתימתם למאמצי ארצות הברית בתחרות המעצמות. ומה בישראל?

ב-13 ביולי, טרם נחיתת הנשיא ביידן לביקורו בארץ, פרסמו [ירושלים](#) ו-[ווישינגטון](#) הצהרה משותפת (הנוסחים אינם זהים) אודות תחילתו של שיתוף פעולה אסטרטגי בין ישראל לארצות הברית בתחום הטכנולוגי, שנועד לקדם מאמצי מחקר ופיתוח בתחומי מוכנות למגפות, כולל התרעה מוקדמת ואמצעי-נגד מהירים; בינה מלאכותית לאופטימיזציה בתחבורה, רפואה וחקלאות; מענה לשינויי אקלים, ובכלל זאת טכנולוגיות מים, פסולת, ואנרגיה נקייה ומתחדשת; ולהתניע תכנית חילופי מדע בתחום הקוואנטום ובתחומים נוספים. הדיאלוג יתקיים במתכונת בין-סוכנותית (בישראל—בין-משרדית), במפגשים שנתיים, לסירוגין בין המדינות. מפגש ראשון יתקיים בישראל כבר בסתיו הקרוב.

בהשוואה לנושאים אחרים - איראן, פלסטינים ונורמליזציה אזורית - זכתה ההצהרה לסיקור אפסי בתקשורת, על אף שהיא מבטאת הכרה בנכסיות חדשנותה של ישראל עבור ארצות הברית, שלה הסכם כזה רק עם שלוש בעלות ברית קרובות ומתקדמות - בריטניה, אוסטרליה ויפן.

לכאורה מדובר בנושא טכני שעיקרו כלכלי-טכנולוגי, אך הובלת הדיאלוג על ידי ראשי המטות לביטחון לאומי בשני הצדדים (ולא, למשל, משרדי המדע או הכלכלה) מצביעה על היותו נושא אסטרטגי-ביטחוני מהמעלה הראשונה. השותפות עוסקת ביחסי שתי המדינות בלבד, אולם מבין השורות עולה שחקנית נוספת, שלא הוזכרה במפורש: סין.

הפיסקה השנייה (בנוסח שפרסמה ווישינגטון) מתחייבת להזניק את סביבות החדשנות המשותפות, להעמיק את הקשר בין הצדדים, ולהגן על טכנולוגיות חיוניות ומפציעות בהתאם לאינטרסים הלאומיים, לעקרונות הדמוקרטיים ולזכויות אדם, וכן להתמודד עם "אתגרים גאו-אסטרטגיים", ולא רק כלכליים או מדעיים. ההתייחסות לעקרונות אלה מדגישה את שותפות הערכים הישראלית-אמריקאית, אך גם מבטאת את הניגוד מול משטרים סמכותניים, ובראשם סין ורוסיה.

בהמשך מסכימים הצדדים להגביר התיאום ביניהם לגבי מדיניות לניהול סיכונים, כולל ביטחון מחקר, סינון השקעות, פיקוח על הייצוא ועל השקעות בטכנולוגיה, ואסטרטגיות הגנה על טכנולוגיות חיוניות וקריטיות. הסכמה זו משקפת הבנות משותפות בדבר אתגרים לביטחון טכנולוגיה, אשר מחקרים רבים בנושא בעולם מייחסים לסין: ריגול טכנולוגי, העברת טכנולוגיה כפויה או בלתי מוסכמת, בין היתר באמצעות שיתופי פעולה במחקר, השקעות, ייצוא בלתי מורשה או בלתי מודע, גיוס כישרונות ופעילות ריגול ותקיפה נרחבת בסייבר.

כבר ב-2017 הציבה [אסטרטגיית הביטחון הלאומי](#) של ארצות הברית את סין בראש סדר העדיפויות שלה, את החדשנות כעמוד תווך בביטחון הלאומי, ואת טכנולוגיות המפתח לעתיד כחזית עיקרית בתחרות המעצמות. מאז לחצו ממשלי טראמפ וביידן על ממשלות ישראל

לצמצם העברת טכנולוגיה לסין, מתוך חשש שתסייע להתעצמות צבא סין וכלכלתה על חשבון ארצות הברית. השותפות הטכנולוגית בין ארצות הברית לישראל נועדה אפוא לא רק לעודד זרימת טכנולוגיה מ"סיליקון ואדי" לסיליקון ואלי, כלומר מישראל לארצות הברית ולהיפך, אלא גם לצמצם את גישתה של סין לטכנולוגיה ולחדשנות של ישראל, בדגש לטכנולוגיות "חוד החנית".

בעשור שעבר התמקדה מדיניות ישראל במיצוי ההזדמנות הכלכלית ביחסים עם סין, וזיהתה סיכונים בנושא בעיקר בהתנגדות מצד ארצות הברית. לחצי וושינגטון על ישראל התמקדו בבלימת התרחבות מעורבותה של סין בתחום התשתיות בארץ, בהתנגדות לתשתיות תוצרת סין בתקשורת דור חמישי בה (שממילא לא עמדו על הפרק), בפיקוח על השקעות ובהעברת טכנולוגיה. ממשלת ישראל נענתה חלקית ללחצים בכינון [מנגנון](#) מייעץ להיבטי ביטחון לאומי בהשקעות זרות בתחומים הנתונים לרגולציה. המנגנון נועד מראשיתו לשמר עדיפות לשיקולי כלכלה על שיקולי ביטחון, ואינו עוסק בתחומי הטכנולוגיה, בעיקר מתוך חשש (מוצדק) מפגיעת רגולציה ממשלתית נוספת בשגשוג מגזר הה"י טק. נוכח האיסורים והאיומים מצד וושינגטון בחרו ממשלות נתניהו "להלך בין הטיפות" ולנקוט צעדים מתונים להשבעת מקצת רצונה של ארצות הברית, תוך המשך קידום היחסים עם סין, למעט בתחומי ביטחון ובתחומים רגישים אחרים.

ערב נסיעתו של ראש הממשלה לשעבר נפתלי בנט לפגישה ראשונה עם הנשיא בידן, עדכנה לשכתו, כי ישראל מתייחסת ברצינות לדאגות ארצות הברית בנושא סין ורואה בכך סוגיה של ביטחון לאומי. ההצהרה הנוכחית, של הנשיא בידן וראש הממשלה לפיד, מבטאת התקדמות לשינוי גישה משני צדי האוקיינוס. במקום שיח איסורים ואיומים מצד אחד ו"הליכה בין הטיפות" מצד שני, סיכמו ישראל וארצות הברית לעדכן את השותפות ביניהן ולהתאימה לאתגרי המאה ה-21 ולעידן תחרות המעצמות, שליבתו היא טכנולוגיה. ההצהרה והשותפות אינן מכוונות נגד שום גורם שלישי, אולם הן כוללות כיווני מענה הן לצרכי הפיתוח של ישראל, הן להרחבת בסיס החדשנות המשותף שלה עם ארצות הברית, והן לדאגות הביטחון הלאומי של ארצות הברית בכל הנוגע לתחרות הטכנולוגית עם סין, ולחלקה של ישראל בתחרות זו. ארצות הברית גם פועלת לכינון [ברית טכנולוגית](#) בין מדינות דמוקרטיות מתקדמות, והצעדים הנדרשים לטובת שיתוף הפעולה עם ארצות הברית מדגישים את נכסיותה של ישראל גם במסגרת המולטילטרלית המתהווה.

המהלכים הרשמיים שהבשילו את ההצהרה האחרונה טרם פורסמו בפומבי, אולם קווי המתאר של גישה חדשה זו ליחסי ארצות הברית-ישראל בעידן תחרות המעצמות פורסמו כבר במארס 2022 [במסמך משותף](#) של שלושה מכוני מחקר, לאחר שנה של עבודה: המכונים Center for New American Security (CNAS), Democracies (FDD), משני צדי הקשת הפוליטית בווישינגטון, והמכון למחקרי ביטחון לאומי (INSS) מישראל. המסמך, וכן נייר פנימי שקדם לו, הוצגו טרם פרסומו לגורמי הממשל בארצות

הברית ובישראל, וסייע לגיבוש המהלך שפורסם כעת. בין המלצותיו הראשונות של המסמך המשותף, שחלקים ממנו נכללו בהצהרה, היו לחתור לליבון נקודות ההשקפה השונות בין הצדדים ולקירובן, לפתח קבוצת עבודה משותפת לתיאום מדיניות ואסטרטגיה טכנולוגית, להעמיק את מעורבותם של המגזר הפרטי, אקדמיה, בתי המחקר, רשויות אכיפה, ודיאלוגים בערוצים 1.5 ו-2.0, ולשפר את הרגולציה והפיקוח על טכנולוגיות דו-שימושיות חדשות ועל השקעות.

במשך שני עשורים מאז 11 בספטמבר הגדירה "המלחמה העולמית בטרור" את שיתוף הפעולה בין ישראל לארצות הברית. בצל תחרות המעצמות האסטרטגית עבר קו החזית אל טכנולוגיות המפתח לעתיד, ושיתוף הפעולה בין וושינגטון לירושלים מחייב גם הוא עדכון בהתאם. הצהרת המנהיגים על אודות השותפות הטכנולוגית תעמוד למבחן המעשה – הצלחתם של המטות לביטחון לאומי בשני הצדדים לא רק להניע תהליכים שיובילו להתקדמות מעשית בתחומי שיתוף הפעולה הטכנולוגי, אלא גם לחזק את היחסים האסטרטגיים בין ישראל לארצות הברית, בעלת בריתה הגדולה. במקביל יחתרו ירושלים וושינגטון גם לקדם יחסים פוריים ובטוחים עם סין, שותפה כלכלית חשובה של שתי המדינות, כמו גם של רבות אחרות באזור ובעולם.

עורכי הסדרה: ענת קורץ ואלדד שביט